

2017-ci ilin yanvar-dekabr ayları üçün Azərbaycan Respublikasının**TƏDİYƏ BALANSI¹**

2017-ci ilin yanvar-dekabr ayları üzrə tədiyə balansının ümumi profisiti 1.6 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bu həm neft qiymətinin 26% bahalaşması, həm makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin olunması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində qeyri-neft sektoru üzrə Cari Əməliyyatlar Balansında yaranmış müsbət tendensiyalar, həm də neft-qaz sektoru üzrə layihələrin xarici kreditlərlə maliyyələşməsi hesabına baş vermişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə CƏB-in kəsiri isə ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən (ö.i.m.d.n.) 1% (56 mln.\$) azalaraq 5.7 mlrd.\$ olmuşdur.

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında tədiyə balansının əsas göstəriciləri

Mln.\$

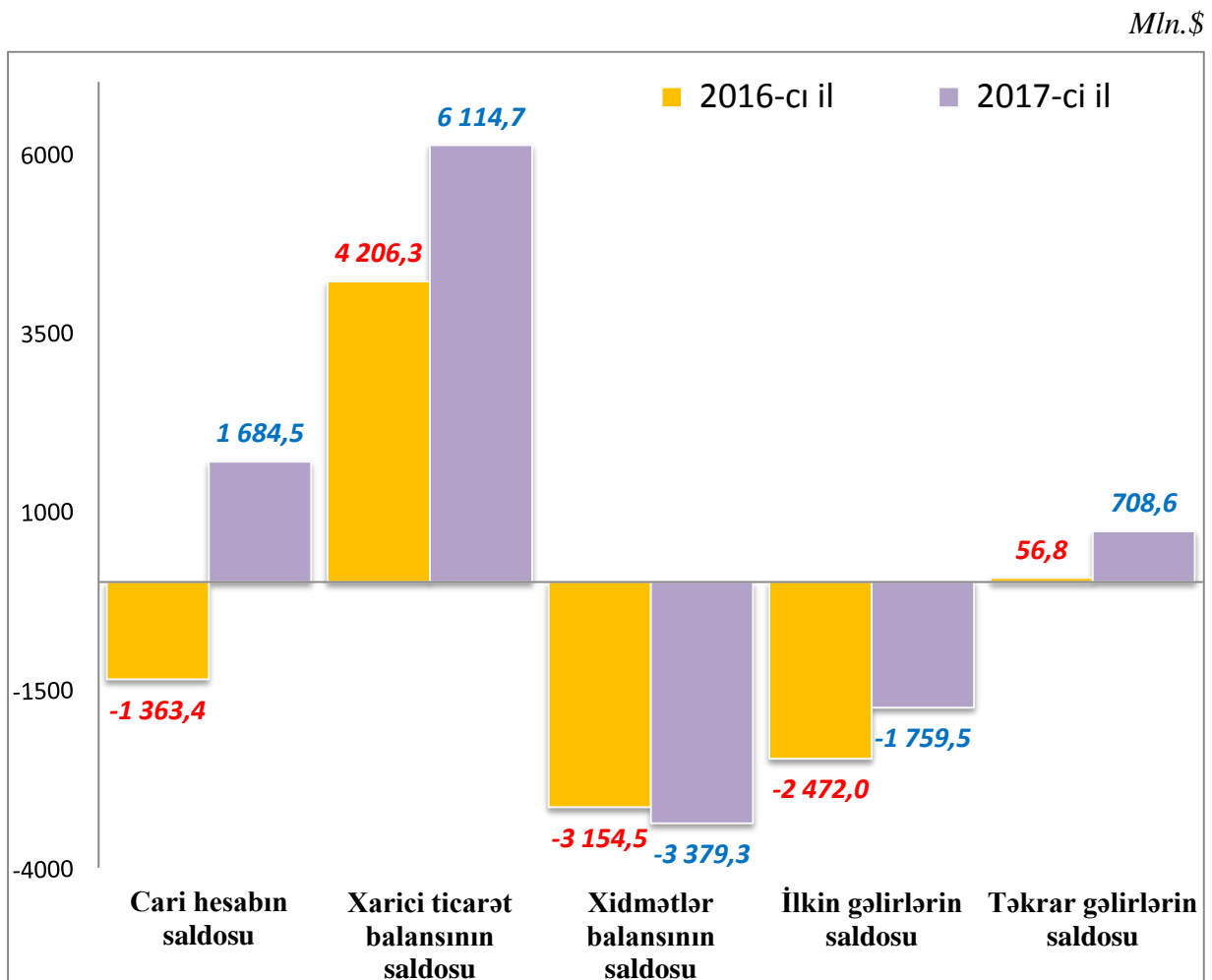
Cari əməliyyatlar	1 684.5
Xarici ticarət balansı	6 114.7
Xidmətlər balansı	-3 379.3
İlkin gəlirlər balansı	-1 759.5
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-1 333.4
Təkrar gəlirlər balansı	708.6
Kapital hesabı	100.4
Maliyyə hesabı	-201.4
<i>Xalis maliyyə aktivləri</i>	<i>5 419.4</i>
<i>o cümlədən:</i>	
- xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar	2 564.4
- portfel investisiyaları	-80.9
- törəmə maliyyə alətləri	-3.8
- digər investisiyalar	2 939.7
<i>Xalis maliyyə öhdəlikləri</i>	<i>5 218.0</i>
<i>o cümlədən:</i>	
- Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar	5 713.8
- cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası	-2 847.7
- neft bonusu	1.4
- portfel investisiyaları	2 588.0
- digər investisiyalar	-237.5
Balanslaşdırıcı maddələr	387.8
Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; “+” artım, “-” azalma)	1 971.3

Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 53\$ (ötən ilin müvafiq dövründə 42\$) olmuşdur.

Cari əməliyyatlar hesabı

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında cari əməliyyatlar hesabında 1.7 mlrd.\$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə profisit 7.4 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti ö.i.m.d.n. 3.0 mlrd.\$ artmış halda, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri isə 56 mln.\$ azalmışdır. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 5.7 mlrd.\$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür. CƏB profisitinin əsas amilləri:

- Xarici ticarət balansında profisitinin 1.5 dəfə artması;
- Neft-qaz sektoru üzrə ixracın 14% artması, idxalın isə 1.7 dəfə azalması;
- Qeyri-neft xidmətlər balansında kəsirin azalması, o cümlədən turizm xidmətləri üzrə balansın 353 mln.\$ müsbət olması;
- İlk gəlirlər balansında kəsirin ö.i.m.d.n. 713 mln.\$ azalması;
- Təkrar gəlirlər balansında profisitinin (709 mln.\$) yaranması.

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 24.2 mlrd.\$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 6.1 mlrd.\$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında Azərbaycanın dünyanın 185-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 15%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 85%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 15.1 mlrd.\$ təşkil etmişdir.

Xarici dövlətlərə 12.3 mlrd.\$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 406.6 mln.\$-ı neft emalı məhsullarının, 11.9 mlrd.\$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında əlverişli məzənnə şəraitində **qeyri-neft ixracı** artım dinamikası göstərir, ölkənin **qeyri-neft** ixracı ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 27% artaraq 1.5 mlrd.\$ təşkil etmişdir.

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 9.0 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 4.1 mlrd.\$ olmuş, bunun da 1.5 mlrd.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Neft-qaz sektoru üzrə idxalın azalması əksər layihələr üzrə işlərin xidmətlər fazasına keçməsi ilə bağlıdır. Qeyri-neft sektoru üzrə idxal isə ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 15.3% artaraq 7.7 mlrd.\$ olmuşdur. Qeyri-neft idxalının strukturunda minik avtomobillərinin (1.8 dəfə), ağac məmulatları (12.4%), kağız məmulatlarının (24%), kimya məhsullarının (26%), alkoqollu və alkoqolsuz içkilərin (12.6%) idxalı artmış, gəmilər qayıqlar və üzən konstruksiyaların (12 dəfə), qara metal və ondan hazırlanmış məmulatların (22.4%), dənli bitkilərin (15.6%), mebel məhsullarının (23%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 11.8% təşkil edərək 1.1 mlrd.\$ olmuşdur.

Xidmətlər balansı

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 12.8 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bunun 8.1 mlrd.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 4.7 mlrd.\$-ı isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Nəticədə xidmətlər balansında 3.4 mlrd.\$-lıq kəsir yaranmışdır. Qeyri-neft sektoru üzrə xidmətlər balansının kəsiri ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.5 dəfə azalaraq 277 mln.\$ təşkil etmişdir.

Kəsinin 92%-i (3.1 mlrd.\$) neft-qaz sektoru ilə əlaqədardır (əsasən 2.4 mlrd.\$ tikinti xidmətləri və 0.9 mlrd.\$ digər işgüzar xidmətlər).

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 16%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 2.0 mlrd.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 48%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycanın nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə

əlaqədardır. Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri 971.4 mln.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 1048.4 mln.\$ təşkil etmişdir. Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə nəqliyyat xidmətlərinin ixracı 6% artmışdır.

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 9% artaraq 5.7 mlrd.\$ təşkil etmişdir. 2017-ci ilin yanvar-dekabr ayları ərzində turizm xidmətləri üzrə profisit ö.i.m.d.n. 1.6 dəfə artaraq 353.4 mln.\$ (2016-cı ilin müvafiq dövründə 219.4 mln.\$) təşkil etmişdir (2017-ci il ərzində Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı 20% artıb).

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 2.7 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur. Bunun 73%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məkkik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür (2017-ci il ərzində xarici ölkələrə səfər edən Azərbaycan vətəndaşların sayı 4% azalıb).

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən tikinti xidmətlərinin dəyəri ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 3.4 dəfə azalaraq 35.7 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin dəyəri isə ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 21% artaraq 769.8 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə neft-qaz sektoru üzrə 1846.8 mln.\$ kəsir, qeyri-neft sektoru üzrə isə 87.2 mln.\$ profisit olmuşdur. Nəticədə ilkin gəlirlər balansında kəsir ö.i.m.d.n. 1.4 dəfə azalaraq 1759.5 mln.\$ təşkil etmişdir. İlkin gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 4.3 mlrd.\$ olmuşdur. Bunun 70%-i (3.0 mlrd.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (1.9 mlrd.\$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (278.6 mln.\$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (458.9 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 1.5 mlrd.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Daxilolmalar 1.1 mlrd.\$, ödənişlər isə 404.3 mln.\$ təşkil etmişdir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 92%-i xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 5%-i ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının dəyəri, 3%-i isə digər daxilolmalar təşkil edir. Ölkəyə göndərilən pul baratlarının həcmi 1.8 dəfə artaraq 1020.2 mln.\$, ölkədən çıxarılan pul baratlarının həcmi isə 1.4 dəfə azalaraq 342.9 mln.\$

olmuşdur (valyuta rejiminin sərtləşməsindən sonra köçürmələr azalmışdır). Nəticədə pul baratları üzrə 677.3 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 708.6 mln.\$ təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında ölkənin xalis maliyyə aktivləri 5.4 mlrd.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (2564.4 mln.\$), portfel investisiyaları (-80.9 mln.\$), törəmə maliyyə alətləri (-3.8 mln.\$) və digər investisiyalar (2939.7 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 5.2 mlrd.\$ təşkil etmişdir ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (2866.1 mln.\$), neft bonusu (1.4 mln.\$), portfel investisiyaları (2588.0 mln.\$) və digər investisiyalar (-237.5 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

2017-ci ilin yanvar-dekabr ayları üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri

Mln.\$

	Aktivlər	Öhdəliklər
Birbaşa investisiyalar	2 564.4	2 866.1
- neft-qaz sektoru	1 870.3	2 080.3
- digər sektorlar	694.1	785.8
Neft bonusu		1.4
Portfel investisiyaları	-80.9	2 588.0
Törəmə maliyyə alətləri	-3.8	
Digər investisiyalar	2 939.7	-237.5
- ticarət kreditləri və avanslar	2 171.6	351.6
- kreditlər və ssudalar	-33.8	662.0
- depozitlər və nağd valyuta	801.9	-1 251.1
C Ə M İ	5 419.4	5 218.0

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 5.7 mlrd.\$ olmuşdur. Ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 86% təşkil etmişdir.

2017-ci ilin yanvar-dekabr aylarında tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (2080.3 mln.\$) artımı cəlb olunmuş investisiya ilə (4900.8 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (2820.5 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

2 Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansını üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 813.1 mln.\$ olmuşdur.

Haşiyə 1. Azərbaycanın neft-qaz sektoruna cəlb olunmuş investisiyaların həcmi, strukturu, investorlar arasında pay bölgüsü və qoyulmuş sərmayələrin sonradan gəlir və kapital formasında ölkədən çıxarılması (repatriasiya) müvafiq beynəlxalq neft-qaz sazişlərinə və BVF-nun tövsiyələrinə əsasən həyata keçirilməkdədir.

Bağlanmış müqavilələr əsasında gəlirlərin "repatriasiyası" dövr ərzində xarici investorun yatırdığı investisiyadan əldə etdiyi gəlirdir. Qeyd edək ki, bu sazişlərə əsasən müvafiq konsorsiumlarda olan payçılar hesabat dövrü ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatına qoyduqları investisiyaların hamısını hasil edilən və ixrac olunan xam neft şəklində geri götürürlər (kapitalın repatriasiyası). Bu əməliyyat faktiki olaraq tədiyə balansının maliyyə hesabında ölkənin birbaşa investisiyalar üzrə xarici öhdəliklərinin azalması (mənfi işarə) deməkdir ("-" net incurrence of liabilities).

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 33.8 mln.\$ azalmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 662.0 mln.\$ artmışdır. Kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə öhdəlikləri əsasən bankların kreditləri hesabına azalmış, dövlət və dövlət təminatlı kreditləri hesabına isə artmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 801.9 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 1251.1 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 2.0 mlrd.\$ məbləğində artmışdır.

Haşiyə 2. Ehtiyat aktivləri – bu maddə Cari əməliyyatlar və Maliyyə hesabında baş vermiş əməliyyatların nəticəsi olaraq ölkənin valyuta ehtiyatlarının artıb/azalmasını ifadə edir. Təcrübədə cari əməliyyatlar hesabı kəsirli/profititli olduqda, bu kəsir/profitit kapital və maliyyə hesabının profititi/kəsiri hesabına maliyyələşməlidir/örtülməlidir. Lakin, əgər cari hesabın kəsiri/profititi tam olaraq kapital və maliyyə hesabının profititi/kəsiri hesabına maliyyələşmərsə/örtülmürsə, onda bu fərq ehtiyat aktivləri (valyuta ehtiyatları) hesabına maliyyələşə/örtülə bilər.

Tədiyə balansının ümumi kəsirini ehtiyat aktivlər maliyyələşdirmirsə (və ya əksinə, profitit ehtiyat aktivlərin artımında əks olunmursa), yaranan fərq balanslaşdırıcı maddələrdə saldo kimi öz əksini tapır.